

Σωτήρης Ντάλης

Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Από τον Περσικό Κόλπο στο Μάαστριχτ και τη Γιουγκοσλαβία

Η αναζήτηση κοινής εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής σ' ένα μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον

Την επαύριο των ιστορικών αλλαγών του 1989 που συγκλόνισαν τον κόσμο κι έθεσαν τέλος στην ψυχροπολεμική περίοδο, το διεθνές σύστημα άρχισε να αναζητά μια «νέα τάξη» και «καθοδηγητικές» αρχές, καθώς η λογική του ψυχρού πολέμου που ένωνε τη Δυτική Ευρώπη κι έδινε διέξοδο σε αντικρουόμενες τάσεις ξεπεράστηκε από τις εξελίξεις στην πρώην Α. Ευρώπη. Παραδόξως όμως, η νίκη της ελευθερίας στις χώρες αυτές έθεσε τέλος στη μεταπολεμική ειρήνη της Ευρώπης. Την αρχική ικανοποίηση για το θρίαμβο της ελευθερίας και των δημοκρατικών αρχών έναντι του ολοκληρωτισμού διαδέχθηκαν οι δραματικές συγκρούσεις στις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και Γιουγκοσλαβίας.

Σήμερα, η διεθνής κοινωνία, το σύνολο αυτό που συσσωματώνει το διακρατικό σύστημα, την παγκόσμια οικονομία, τα διεθνικά και υπερεθνικά φαινόμενα και μας επιτρέπει να ονειρευόμαστε την ενότητα του ανθρωπίνου είδους (για να δανειστούμε τον ορισμό του Raymond Aron), έχει παραλύσει λόγω της αδυναμίας της να κατανοήσει την κρίση στη Γιουγκοσλαβία και δεν μπορεί να θέσει τέρμα σ' ένα πόλεμο που απειλεί ολόκληρη τη Βαλκανική Χερσόνησο.

Αν η κατάσταση στην πρώην Γιουγκοσλαβία θεωρείται σήμερα από μια συγκεκριμένη οπτική γωνία, ως η κυριότερη δοκιμασία για τη διατήρηση της αναδυόμενης μεταψυχροπολεμικής «τάξης», πριν από δυο περίπου χρόνια τον Ιανουάριο του 1991 ένας άλλος

πόλεμος αυτός του Περσικού Κόλπου χαρακτηρίστηκε ως σημείο απαρχής μιας νέας εποχής και νέας παγκόσμιας τάξης¹.

Μετά τον τερματισμό του «ψυχρού πολέμου» που υπήρξε σύμβολο και ενσάρκωση της ακραίας εχθρότητας-αντιπαλότητας των δυο υπερδυνάμεων, τη διπολική δομή του διεθνούς συστήματος, την «τάξη της Γιάλτας» όπως την έχει αποκαλέσει χαρακτηριστικά ο καθηγητής Θ. Κουλουμπής, διαδέχθηκε ένα νέο παγκόσμιο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων, προϊόν των επαναστατικών διεργασιών που συντελέστηκαν χωρίς χρήση βίας στη Σοβιετική Ένωση μετά το 1985, και την ανάληψη της εξουσίας από τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ². Σ' αυτή τη «νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων» προσέδωσε μια διαφορετική διάσταση και αμεσότητα ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο.

Σύμφωνα με πολλούς αναλυτές, η ανάγκη να οδηγήσει ο πόλεμος αυτός σε μια μονιμότερη διευθέτηση των προβλημάτων στη Μέση Ανατολή, απασχόλησε τη σκέψη πολλών Ευρωπαίων πολιτικών ηγετών που έβλεπαν την ευρωπαϊκή διάσταση της κρίσης η οποία αφορούσε στις σχέσεις Ευρώπης και ΗΠΑ και τη δυνατότητα οικοδόμησης ενός νέου ευρωπαϊκού και αμυντικού πλαισίου που θα αντικαθιστούσε μελλοντικά τις υπάρχουσες ρυθμίσεις³.

Από την πρώτη στιγμή, η κρίση στον Κόλπο αποκάλυψε ότι η ευρωπαϊκή συνεργασία δεν στηριζόταν σε γερά θεμέλια. Αν και οι εταίροι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συμφώνησαν αρχικώς στην εφαρμογή οικονομικού embargo και υποστήριξαν τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, όταν ήλθε η ώρα της συντονισμένης διπλωματικής και στρατιωτικής δράσης, οι «δώδεκα» διασπάστηκαν.

Σήμερα δυο χρόνια μετά τον πόλεμο του Κόλπου κι ύστερα από τις πρόσφατες αεροπορικές επιδρομές του Ιανουαρίου, τίθεται και πάλι το ερώτημα: Ποια σημασία είχε για την Κοινότητα ο πόλεμος των έξι εβδομάδων; Διαμόρφωσε μια «νέα παγκόσμια τάξη» με τις ΗΠΑ να κυριαρχούν πλήρως, μια *Pax Americana* ή μετά την κρίση και τον πόλεμο η Κοινότητα βρέθηκε με ενισχυμένη την παρουσία της και το διεθνή ρόλο της, «μπαίνοντας στη δεκαετία της Ευρώπης που θα ακολουθήσει μετά τον πόλεμο» όπως έγραψε και η *Wall Street Journal* στις 4.2.1991;

Δυο σχεδόν χρόνια από τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο, ο Σαντάμ Χουσεΐν παραμένει ο ίδιος άνθρωπος με τις ίδιες ιδέες, το ίδιο ύφος εξουσίας, τις ίδιες φιλοδοξίες και τις ίδιες ικανότητες στην εξόντωση των αντιπάλων του⁴.

Ο Πρόεδρος του Ιράκ που σύμφωνα με το χαρακτηρισμό του Jacques Julliard «έχει αναγάγει τον πόλεμο σε τέχνη διακυβέρνησης» (βλ. τα άρθρα του αρχισυντάκτη του περιοδικού *Nouvel Observateur*, Jacques Julliard και το διάλογό του από τις στήλες του περιοδικού με τον Regis Debray στην περίοδο της κρίσης του Περσικού Κόλπου), παραμένει ο μόνος κυρίαρχος του παιχνιδιού στο Ιράκ, περιφρονώντας και προκαλώντας τη διεθνή κοινή γνώμη με τη συμπεριφορά του απέναντι σε Κούρδους και σιίτες, και δεν διστάζει να κάνει φανερό ότι επιδιώκει τη δημιουργία πυρηνικού οπλοστασίου⁵.

Θρίαμβος των συμμάχων και της τεχνολογικής ανωτερότητας της Δύσης χαρακτηρίστηκε μετά τη λήξη του, από τα μέσα ενημέρωσης και τη διεθνή κοινή γνώμη ο πόλεμος του Περσικού. «Θρίαμβος χωρίς νίκη» θεωρείται σήμερα, καθώς οι αεροπορικές επιθέσεις του Ιανουαρίου 1993 δείχνουν πως ο «πονοκέφαλος» αντιμετωπίστηκε μόνο προσωρινά. Ο ιρακινός λαός αποπροσανατολισμένος από τις ελλείψεις, όχι μόνο δεν επιχειρεί να ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσεΐν, αντιθέτως θεωρεί όλους τους ξένους συνενόχους σ' αυτή την κατάσταση και συσπειρώνεται γύρω από τον Ιρακινό δικτάτορα, τον οποίο ολόένα και περισσότερο θεωρεί θύμα συνωμοσίας της Δύσης. Όσο για τον Σαντάμ Χουσεΐν,

αυτός έχει κάθε συμφέρον να αυξάνεται η δυσaréσκεια του λαού του⁶.

Δuo χρόνια μετά τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου και μετά τις πρόσφατες αεροπορικές επιθέσεις εναντίον του Ιράκ, αντί της αναμενόμενης πτώσης του Σαντάμ Χουσεΐν που δεν φαίνεται να έρχεται, είναι ορατός ο κίνδυνος μιας νίκης της σανταμικής «κουλτούρας» στους αραβικούς λαούς που θα επηρεάσει άμεσα τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Όσο για τη μικρή επίδειξη δύναμης τον Αύγουστο 1992 από τις τρεις μεγάλες δυνάμεις της συμμαχίας που είχε «κατατροπώσει» τον Σαντάμ Χουσεΐν στον πόλεμο του Κόλπου, (Ηνωμένες Πολιτείες, Μεγ. Βρετανία και η Γαλλία) ήταν μια καθυστερημένη απόφαση στη δεύτερη γενοκτονία που ετοιμάζε ο Σαντάμ Χουσεΐν (αυτή τη φορά μετά τους Κούρδους σειρά είχαν οι σιίτες μουσουλμάνοι του νότιου Ιράκ), που ελήφθη με πρωτοβουλία του Βρετανού πρωθυπουργού.

Όντως στις 18 Αυγούστου 1992 ο Βρετανός πρωθυπουργός Τζων Μέιτζορ (που ασκούσε και την Προεδρία στην ΕΟΚ) επισήμανε μετά τη λήξη πολύωρης συνεδρίασης του υπουργικού συμβουλίου ότι, η διεθνής συμμαχία που υποχρέωσε τους Ιρακινούς να αποχωρήσουν από το Κουβέιτ, θεωρεί απαράδεκτη τη συμπεριφορά του Σαντάμ Χουσεΐν ως προς το θέμα των σιιτών μουσουλμάνων που ζουν στο νότιο Ιράκ και κατηγόρησε το καθεστώς της Βαγδάτης για «δολοφονία και γενοκτονία» των σιιτών, επαναλαμβάνοντας ότι οι Ιρακινοί θα πρέπει να συμμορφωθούν με κάθε τρόπο στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, ακόμα και εάν αυτό απαιτήσει τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων⁷.

Λίγο αργότερα αυτές οι ενέργειες χαρακτηρίστηκαν από ξένους αναλυτές ως ενέργειες που υπαγορεύονταν από πολιτικές σκοπιμότητες για να τονωθεί η εικόνα του Αμερικανού προέδρου Τζωρτζ Μπους εν όψει των εκλογών του Νοεμβρίου.

Οι ανησυχίες των Αμερικανών αναλυτών πολλαπλασιάστηκαν όταν στη διάρκεια του προεκλογικού αγώνα για τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ η εφημερίδα «Ουάσιγκτον Ποστ» αποκάλυψε τηλεγράφημα στο οποίο, περίπου μια εβδομάδα πριν από την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, ο πρόεδρος Μπους εξέφραζε την επιθυμία του να βελτιωθούν οι σχέσεις Ουάσιγκτον-Βαγδάτης και υπογράμιζε ότι ΗΠΑ και Ιράκ έχουν ισχυρό συμφέρον να διατηρήσουν την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιοχή⁸.

Το τηλεγράφημα αυτό σύμφωνα με την αμερικανική εφημερίδα, παραδόθηκε στην ιρακινή Προεδρία στις 28 Ιουλίου 1990 από την Αμερικανίδα πρεσβευτή στη Βαγδάτη Έιριλ Γκλάσπι. Για τη συνάντηση της Γκλάσπι με τον Σαντάμ Χουσεΐν ο εκπρόσωπος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Ρίτσαρντ Μπούτσερ υποστήριξε αργότερα πως η Αμερικανίδα διπλωμάτης ποτέ δεν έλαβε μυστικές εντολές για τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να διαπραγματευθεί με τον Ιρακινό ηγέτη, παραδέχθηκε όμως την ύπαρξη κάποιου εγγράφου προς την Γκλάσπι, το οποίο δόθηκε στη δημοσιότητα και ανέφερε ότι οι ΗΠΑ δεν παίρνουν θέση σε ενδο-αραβικές συνοριακές διαφορές.

Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο του Στέιτ Ντιπάρτμεντ, μέλημα της Ουάσιγκτον ήταν η απρόσκοπτη ροή πετρελαίου από τον Περσικό Κόλπο⁹.

Η τόσο εύκολη και αναίμακτη (για τις ΗΠΑ) νίκη στον πόλεμο του Κόλπου αν και φαίνεται από τη μια πλευρά να λύτρωσε τις ΗΠΑ από το «σύνδρομο του Βιετνάμ», από την άλλη όμως ύστερα από τους πανηγυρισμούς οδήγησε τις ΗΠΑ σε μια βαθιά κρίση εμπιστοσύνης απέναντι στον ίδιο τους τον εαυτό. Ο πόλεμος του Κόλπου μετά τη μέθη των ατελείωτων παρελάσεων, χαρακτηρίστηκε από πολλές απόψεις μια ανολοκλήρωτη επιχείρηση, καθώς η θριαμβεύτρια στις ερήμους της Αραβίας, Αμερική βούλιαξε στους βάλτους της στάσιμης οικονομίας της, κι οι Αμερικανοί πολίτες άρχισαν να κοιτάζουν

το μέλλον με μια έντονη απαισιοδοξία που εκφράστηκε με την αποδοκιμασία του Μπους στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές. Δυο περίπου χρόνια μετά τον πόλεμο στον Κόλπο ενώ ο Σαντάμ Χουσεΐν παραμένει κυρίαρχος του παιχνιδιού και πανηγυρίζει στην πλατεία της Βαγδάτης μαζί με 500.000 φανατικούς οπαδούς του για την ήττα του Μπους στις εκλογές, οι ΗΠΑ βρίσκονται μπροστά σε μια νέα απειλή ακόμη πιο σοβαρή: την ύφεση και την ανεργία, έχοντας επίσης ν' αντιμετωπίσουν μια έντονη κρίση ταυτότητας και εμπιστοσύνης.

Ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο υπήρξε η πρώτη σοβαρή διένεξη μετά το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου και κατά τη διάρκεια μετάβασης από ένα χαλαρό διπολικό σ' ένα πενταπολικό διεθνές σύστημα (ΗΠΑ, Ρωσία, Ενωμένη Ευρώπη, Ιαπωνία και Κίνα). Μετά το τέλος του πολέμου και μέχρι τις πρόσφατες αεροπορικές επιθέσεις των συμμαχικών δυνάμεων (ΗΠΑ, Μ. Βρετανία, Γαλλία) κατά του Ιράκ, διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις αναφορικά με το βαθμό επιρροής που ενδεχόμενα η σύρραξη στον Περσικό Κόλπο μπορεί να είχε στη διαμόρφωση του νέου διεθνούς συστήματος. Οι προσεγγίσεις αυτές θα μπορούσαν να παρουσιασθούν ως δυο διαφορετικές σχολές σκέψης¹⁰.

Η πρώτη, η «αισιόδοξη», θεωρεί ότι η κρίση στον Κόλπο ήταν δυνατό να συμβάλει στην εδραίωση ενός διεθνούς συστήματος το οποίο θα στηρίζεται στη συλλογική ασφάλεια. Σύμφωνα με αυτή τη θέωρηση, η συγκρότηση ενός ετερόκλητου συνασπισμού που θα εφαρμόζει πρόθυμα τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, φαίνεται να αποτελεί το γεγονός ότι ενδυναμώνονται οι τάσεις για την εδραίωση ενός διεθνούς συστήματος που δεν θα χαρακτηρίζεται μόνο από τη δυνατότητα ικανοποίησης του «εθνικού συμφέροντος» αλλά και από την τήρηση ορισμένων κανόνων συμπεριφοράς, αποδεκτών από όλα τα μέλη της διεθνούς κοινωνίας. Συνεπώς κατά την «αισιόδοξη» άποψη, το νέο διεθνές σύστημα θα χαρακτηρίζεται, πρώτον, από μια ευρυθμία που θα οφείλεται στην ανάπτυξη αποδεκτών κανόνων διεθνούς συμπεριφοράς και, δεύτερον από έναν υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας, καθώς οι επιζητούντες την ανατροπή της ισορροπίας του συστήματος θα αντιμετωπίζουν τη συλλογική αντίδραση των υπολοίπων μελών της διεθνούς κοινότητας¹¹.

Αντίθετα η «απαισιόδοξη» προσέγγιση χαρακτήρισε τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο ως ένα παράγοντα που συνέβαλε στην εξάπλωση της «αναρχίας» που παρατηρείται τελευταία.

Η κρίση του Περσικού ενίσχυσε από τη μια πλευρά την «αισιόδοξη» θεώρηση στο βαθμό που η διεθνής κοινότητα κατάφερε ομόφωνα να καταδικάσει την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ και να συγκροτήσει μια πολυεθνική δύναμη επιβολής των αποφάσεων του ΟΗΕ, από την άλλη πλευρά φαίνεται να την αποδυνάμωσε, καθώς τον κύριο λόγο στην ανάπτυξη της πολυεθνικής δύναμης είχαν οι ΗΠΑ¹².

Όσον αφορά στον ΟΗΕ η κρίση του προσέφερε την ευκαιρία να αποκαταστήσει την ξεθωριασμένη εικόνα των 45 ετών από την ίδρυσή του. Η πρόθεση να αναβαθμιστεί η σημασία και το κύρος του οργανισμού έγινε ορατή αμέσως μετά την κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού και τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου. Ο ΟΗΕ εκμεταλλεύτηκε την ευκαιρία που του έδωσε η κρίση στον Κόλπο, συνέβαλε στον τερματισμό της, ενίσχυσε σημαντικά το γόητρό του και δημιούργησε σοβαρές προσδοκίες για την περαιτέρω απρόσκοπτη και εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού συλλογικής ασφαλείας, φανερώνοντας ταυτόχρονα την ύπαρξη θετικών προοπτικών για την αναβάθμιση του ρόλου του¹³.

Μετά τον πόλεμο στον Κόλπο ο ΟΗΕ και ειδικότερα το Σ.Α. αντιμετωπίζονται με

μεγαλύτερη σοβαρότητα απ' ό,τι παλαιότερα. Πολλοί αναγνωρίζουν σήμερα ότι η ενιαία στάση που τήρησε το Συμβ. Ασφαλείας στη διάρκεια της κρίσης του Κόλπου σήμανε και τυπικά το τέλος του ψυχρού πολέμου¹⁴.

Όμως οι θετικές προοπτικές για τον ΟΗΕ συνδέονται, με ορισμένες θεσμικές μεταβολές και την ενίσχυση της αρμοδιότητάς του στο πεδίο της πρόληψης και της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών. Με μια τέτοια εξέλιξη ο ΟΗΕ θα μπορέσει να εγγυηθεί έγκαιρη και αποτελεσματική διεθνή δράση και σεβασμό στους διεθνείς κανόνες, ενώ συγχρόνως θα περιορίζει τις μονομερείς ενέργειες των ισχυρών, χωρίς να τους οδηγεί σε απομονωτισμό και αποφυγή των διεθνών ευθυνών τους¹⁵.

Ποιες θα είναι, ωστόσο, οι διευρυμένες αρμοδιότητές του, πώς θα ενισχυθούν οι εξουσίες του και πώς θα αντιμετωπισθούν τα τρέχοντα προβλήματά του, οικονομικά και πολιτικά, πώς τέλος θα καταστεί δυνατό να εκσυγχρονιστούν οι υπηρεσίες και γενικότερα ο μηχανισμός του Οργανισμού, ο οποίος υπέστη και αυτός ένα είδος «διάβρωσης» στο διάστημα του ψυχρού πολέμου.

Στα ερωτήματα αυτά επιχείρησε να απαντήσει ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Boutros Ghali με την έκθεση *An Agenda for Peace*¹⁶.

Ο Γ.Γ. δίνει έμφαση στην προληπτική διπλωματία, προτείνει την ενίσχυση του ρόλου του Διεθνούς Δικαστηρίου, θεωρεί αναγκαία τη διασύνδεση του ΟΗΕ με περιφερειακούς οργανισμούς, προτείνει συναντήσεις κορυφής των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας κάθε δυο χρόνια. Επίσης θεωρεί απαραίτητη τη χρησιμοποίηση «δυνάμεων για την επιβολή της ειρήνης» σε σαφώς προσδιορισμένες περιπτώσεις με την «εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας».

Περσικός Κόλπος και Γιουγκοσλαβία

Για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα «αδυναμίες» σύγκλισης συμφερόντων δεν επέτρεψαν τότε (όπως και σήμερα στην πρώην Γιουγκοσλαβία) μια πραγματικά κοινή δράση που θα έδινε την ευκαιρία στη «Νέα Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική» να αποκρυσταλλώσει ένα σχήμα Αμυντικής Πολιτικής και Ασφάλειας¹⁷.

Όμως είναι γεγονός ότι ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο δημιούργησε ένα ισχυρό ρεύμα υπέρ της υιοθέτησης μέτρων που θα οδηγούσαν αργά ή γρήγορα σε μια μελλοντική κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική άμυνας. Έδωσε έτσι την κατάλληλη ευκαιρία να προχωρήσει η Κοινότητα στο πλαίσιο του «διαλόγου του μεταπολέμου» σε αναθεώρηση της στρατηγικής της στη «νέα διεθνή τάξη». Ο διάλογος που ακολούθησε την κρίση του Περσικού έθεσε ένα θεμελιώδες ερώτημα το οποίο απέκτησε ζωηρό ενδιαφέρον με τον πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία: «Στη μεταπολεμική τάξη πραγμάτων θα ηγεμονεύσουν οι ΗΠΑ ή θα οδηγηθούμε σ' ένα σύστημα συλλογικής ηγεμονίας όπου η Ενωμένη Ευρώπη θα έχει ενισχυμένο διεθνή ρόλο;

Στο διάλογο του μεταπολέμου δεν φαίνεται προς το παρόν να έχει απαντηθεί αυτό το ερώτημα που αφορά άμεσα τη μεταδιπολική εξελικτική φάση του διεθνούς συστήματος.

Στην περίοδο του ψυχρού πολέμου η ασφάλεια είχε συνδεθεί κυρίως με τη διπολική αντιπαράθεση δυο μεγάλων ιδεολογικών συνασπισμών κάτω από την κατευναστική σκιά της ισορροπίας του πυρηνικού τρόμου. Η κατάρρευση όμως του υπαρκτού σοσιαλισμού, η αυτοκτονία κρατικών οντοτήτων όπως η πρώην ΕΣΣΔ και η πρώην Γιουγκοσλαβία, το κύμα του άκρατου νεοεθνικισμού, η συνεχιζόμενη απειλή του οικοσυστήματος, οι τρομοκρατικές προκλήσεις και οι νεοναζιστικού τύπου αντιδράσεις στις μετακινήσεις προ-

σφύγων που ζητούν άσυλο μακριά από τις δοκιμαζόμενες πατρίδες τους, οδηγούν πλέον σε μια ριζική αναδιάρθρωση του δόγματος ή των δογμάτων εθνικής και περιφερειακής ασφάλειας και στρατηγικής.

Ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία είναι ένα επώδυνο παράδειγμα της περίπλοκης κατάστασης στην περιοχή κι έδειξε με πολύ εμφαντικό τρόπο ότι η απάντηση στις κρίσεις πρέπει να προκύπτει από μια οργανωμένη διαδικασία που να μπορεί να αντιμετωπίζει τις απειλές σε όποιο σημείο της Ευρώπης κι αν εμφανίζονται.

Σήμερα μετά τις κοσμογονικές αλλαγές στην πρώην Αν. Ευρώπη, την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, τη Γερμανική Ενοποίηση, την αναβάθμιση του ΟΗΕ, την ανάδυση της ΔΑΣΕ και τη συγχώνευση της ΔΕΕ με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι ανάγκη να επιταχύνει τους ρυθμούς ολοκλήρωσης ενός ευρωπαϊκού συστήματος άμυνας και ασφάλειας που θα της επιτρέψει να αντιμετωπίσει μαζί με άλλους παγκόσμιους παράγοντες δράσης τις «προκλήσεις» της μεταψυχροπολεμικής εποχής και να «καλύψει» τις αμυντικές ανάγκες και συμφέροντα των χωρών-μελών.

Σε μια εποχή θεαλλωδών αλλαγών στην Ευρώπη οι νέες εξελίξεις χαρακτηρίζονται από πολύμορφες αλληλεξαρτήσεις στην οικονομία, επικοινωνία, πολιτισμό, περιβάλλον, επιστήμη και τεχνολογία και συγκλίνουν στη διαμόρφωση ενός οικουμενικού ορίζοντα. Στην κατεύθυνση αυτή ανακύπτουν ανάγκες νέων λειτουργικών δεσμών μεταξύ κρατών όπως ο εξοστρακισμός (στο μέτρο που είναι εφικτό) της βίας από τις διεθνείς σχέσεις, η προώθηση της στρατηγικής της πολιτικής συνεννόησης έναντι της στρατηγικής της στρατιωτικής ισχύος, η ανάγκη νέας ποιότητας σχέσεων Βορρά-Νότου. Ειδικά στη σημερινή Ευρώπη, τείνουν να αρθούν όχι μόνο οι υποθήκες του διπολισμού, αλλά και δημιουργούνται οι όροι για να μπορέσει η Γηραιά Ήπειρος να διεκδικήσει το ρόλο που της ανήκει στο σύγχρονο κόσμο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μπορεί να αποτελέσει το κέντρο των σχεδιασμών, το προνομιακό πλαίσιο για τη διαμόρφωση της νέας αρχιτεκτονικής της ηπείρου μας. Μόνο με την επιτάχυνση των διαδικασιών ενοποίησης των «12» και την οικονομική-νομισματική ολοκλήρωση θα μπορέσει να λειτουργήσει η Ευρώπη προσδιορίζοντας και τις νέες προτεραιότητες σ' έναν κόσμο που μεταλλάσσεται.

Κι ενώ ο διάλογος του «μεταπολέμου» δεν έχει ακόμη δείξει αν στη νέα διεθνή τάξη πραγμάτων θα ηγεμονεύσουν οι ΗΠΑ ή θα οδηγηθούμε σ' ένα σύστημα «συλλογικής ηγεμονίας» μ' ενισχυμένο το διεθνή ρόλο της Ευρώπης, η Ελλάδα, μόνο ταυτιζόμενη με τα κοινά αμυντικά και πολιτικοοικονομικά συμφέροντα της Ευρώπης των Δώδεκα μπορεί ν' αποφύγει την «αυτοαπομόνωση και αυτοπεριθωριοποίηση»¹⁸.

Συμμετέχοντας στην ενδυνάμωση της ταυτότητας και του ρόλου της Κοινότητας στις διεθνείς εξελίξεις μπορεί να αποφύγει μια στάση αυτοαπομόνωσης και αυτοπεριθωριοποίησης σε σχέση με τους κοινοτικούς εταίρους μας και τις ΗΠΑ, που θα επέτρεπε στην Τουρκία να ανεβάσει ακόμη περισσότερο τα γεωπολιτικά διαπραγματευτικά της χαρτιά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Θ. Βερέμης - Θ. Κουλουμπής, *Προς μια παγκόσμια τάξη ή αταξία*; περ. 'Αμυνα και Διπλωματία, Ιούλιος-Αύγουστος '92.

2. Θ. Α. Κουλουμπής, *Νέες δομές στις διεθνείς σχέσεις*, εφημ. Τα Νέα, 29.9.90.

3. Βλ. ενδεικτικά: Hunter Robert, *Golfe-Etats-Unis: Les dilemmes du vainqueur*, Politique Etrangère, Paris, no 2, 1991, σ.σ. 426-429.

4. Βλ. Philippe Rondot, *La Logique de Saddam Hussein*, Defense Nationale, Novembre 1990.

5. Βλ. τις αποκαλύψεις του Ιανουαρίου 1992 για μεταφορά από το Ιράκ στην Αλγερία 10 τόνων ουρανίου με σκοπό την από κοινού κατασκευή με τους Αλγερινούς, πυρηνικών όπλων. Επίσης οι έλεγχοι στο υπουργείο Γεωργίας του Ιράκ για την ύπαρξη πυρηνικών, που διεξήγαγε ομάδα ειδικών επιστημόνων του ΟΗΕ, μπορεί να μην έφεραν στην επιφάνεια συγκεκριμένα στοιχεία, έδειξαν, όμως ότι ο κίνδυνος για παραγωγή πυρηνικών όπλων από την πλευρά του Ιράκ είναι υπαρκτός.

6. Βλ. άρθρο του καθηγητή Thierry A. Brun, *Sous la tutelle de la faim*, Le Monde Diplomatique, Decembre 1991.

7. Βλ. Καθημερινή, 20.8.92.

8. Βλ. Ουάσιγκτον Ποστ, 21.10.92 και Μεσημβρινή 22.10.92 (πηγή ΑΠΕ-Ασ. Πρεσ.).

9. Βλ. Μεσημβρινή 22.10.92 και ανταπόκριση του ΑΠΕ και του Ασ. Πρεσ. Χρήσιμες πληροφορίες για το παρασκήνιο εκείνων των ημερών υπάρχουν στα βιβλία των Pierre Salinger-Eric Laurent, *Guerre du Golfe. Le Dossier secret*, Ed. Olivier Orban, Paris 1991 και B. Woodward, *The Commanders*. Έτσι αποφασίστηκε η εισβολή στον Περσικό, εκδ. το Ποντίκι, Αθήνα 1991.

10. Βλ. Χ. Τσαρδανίδης, Καθημερινή, 5.2.1991.

11. Ibid.

12. Ibid.

13. Βλ. Θ. Χριστοδουλίδης, *Η επίδραση της κρίσης του Κόλπου στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος*, Διεθνής Επιθεώρηση, 7.1991.

14. Βλ. αναλυτικά την άποψη του καθηγητή Marcel Merle, *La crise du Golfe et le Nouvel Ordre International*, εκδ. Economica, Paris 1991, σλ. 105.

15. Βλ. Γεώργιος Κωστάκος, *Τα Ηνωμένα Έθνη στην Υπηρεσία της Ειρήνης*, εκδ. ΕΛΙΑΜΕΠ 1992, σ. 25.

16. *An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*, έγγραφο A/47/277-S/24111 της 17ης Ιουνίου 1992.

17. Βλ. Κ. Σχινάς, *Η πολυδαίδαλη πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αντί τ. 498/1992.

18. Βλ. συνέντευξη του καθηγητή Κουλουμπή στην εφημ. Αυγή 27.1.91.